

70 anys de l'ocupació d'Alpicat

Retrat de Franco pintat a la paret del campanar l'any 1938 pel pintor lleidatà Miquel Roig Nadal

Però, com va viure Alpicat l'arribada del front i per tant de la Guerra Civil? Fins aleshores, la població havia viscut en una certa tranquil·litat, exceptuant els primers moments de l'esclat revolucionari amb el saqueig de l'església, les col·lectivitzacions forçoses i, sobretot, amb l'assassinat de mossèn Jaume Cabiscol. El període posterior es visqué amb una certa calma de rereguarda, veient com passaven les columnes de milicians que anaven al front d'Aragó, acomiadant els joves que s'anaven incorporant a files i acollint els grups de refugiats madrilenys que anaven arribant.

Amb l'ensorrament del front d'Aragó es produí una desbandada de l'exèrcit republicà i, en poc més d'una setmana, les tropes rebels estaven a les portes de casa nostra. Davant la imminent arribada de la guerra, la por s'apoderà de la gent. Por a trobar-se enmig del foc creuat, por davant els rumors de les *tropes mores*. Famílies senceres es desplaçaven buscant la seguretat a pobles veïns o es refugiaven en massos i eres per por als bombardejos, fent forats a les espones a mode d'improvisats refugis. La població civil vivia desorientada, seguint el seu instint de supervivència.

Un sector de la població tenia por davant les més que probables represàlies polítiques dels vencedors. En un dels darrers dies del mes de març de 1938 els dirigents més significats de la revolució local acordaren marxar a trenc d'alba, nombroses famílies amb carros carregats fins dalt es citaren al carrer de Lleida per iniciar el dolorós camí de l'exili. El primer dia de marxa van arribar fins a Cubells i al cap de dos dies eren a Puigcerdà, on la caravana d'Alpicat hi va fer estada unes setmanes. En veure que el front s'estabilitzava al Segre no van passar la frontera i, ja d'una manera més dispersa, la majoria de famílies es dirigiren cap a Barcelona o poblacions properes, fins que al cap d'un any van haver de tornar a fugir de nou i

Alpicat, 3 d'abril de 1938. 70 anys de l'ocupació d'Alpicat

El propassat 3 d'abril recordàvem el setantè aniversari de l'ocupació d'Alpicat per part de les tropes de Franco, una data a retenir per l'important canvi que va significar tant en la vida oficial com en la vida quotidiana de la gent del poble.

Aquell dia mentre el general Yagüe feia els últims atacs per ocupar Lleida en la seua totalitat, des de la carretera de Saragossa, les divisions del general Moscardó acabaren d'ocupar els pobles de l'oest de la ciutat: la primera brigada de la 53a divisió va ocupar Alpicat i Torrefarrera; la segona brigada, Rosselló, Vilanova de Segrià i Benavent; i la 54a divisió, Alguaire. Al dia següent foren ocupats la resta de pobles del sector. El *parte* de guerra de l'exèrcit rebel deia així:

"En el día de hoy el Cuerpo del Ejército Marroquí ocupó primero el Castillo de Lérida, la Estación y la parte alta de la población y posteriormente toda ella, quedando sólo pequeños núcleos de resistencia que se están reduciendo rápidamente. También ha ocupado los pueblos de Vilanova de Alpicat, Torrefarrera y Torreserona."

a corre-cuita i, aquest cop, sense cap esperança de retorn.

Uns altres alpicatins, per contra, tenien por de fugir. En alguns casos l'exèrcit republicà obligava els civils a marxar davant seu, però els partidaris de Franco (o si més no els detractors de la revolució) només esperaven l'alliberació amb què creien que recuperarien l'ordre anterior. És, en aquest context d'una retirada desordenada de l'exèrcit republicà, en què hem de situar l'assassinat de tres veïns del poble per part d'una columna de milicians en retirada.

Quan els nacionals arribaren a la nostra població trobaren un poble gairebé desert, a l'igual que va passar a Lleida i a tants altres llocs. La Legió s'establí aquí durant nou mesos i ocuparen les cases buides deixades per alpicatins que havien fugit, s'havien refugiat o, simplement, s'havien amagat. Si aparentment la convivència fou tot el tranquil·la que cabia esperar en un període de guerra, a la realitat es produïren episodis dramàtics com la mort accidental d'una jove pel tret d'un soldat. A més, el nostre poble, que anteriorment havia acollit refugiats de la zona republicana, ara acollia refugiats de la zona nacional. Lleida era insegura i molts dels seus habitants havien buscat refugi en torres de l'horta o pobles veïns com Alpicat.

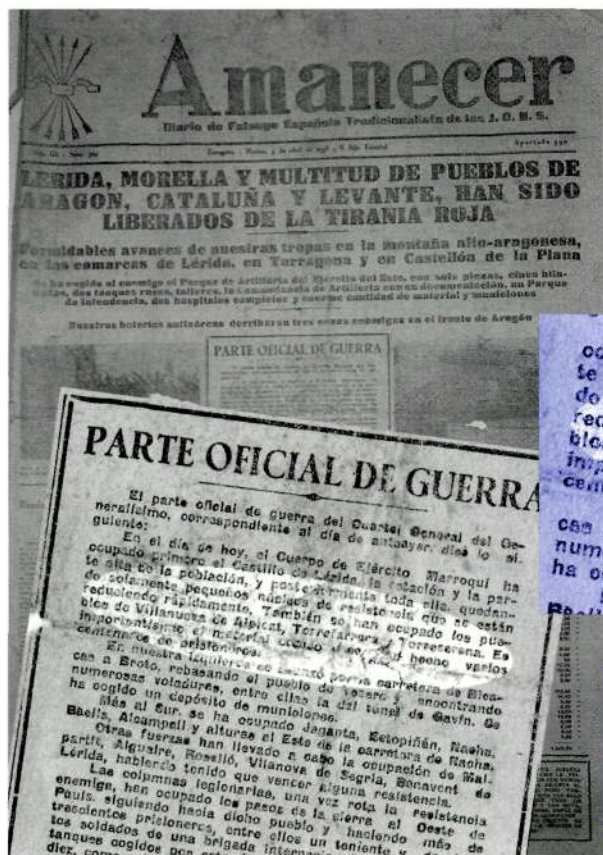
Aquell any de 1938 s'inicià una de les conseqüències més dures de la Guerra, la

repressió, que en major o menor grau afectà a nombrosos alpicatins: des dels que sofriren la llarga condemna de l'exili al més greu episodi de la repressió, que fou l'afusellament de dos alpicatins en la paret del cementiri (juntament amb altres 37 persones), passant per altres repressions menys conegudes, com foren els consells de guerra i presó conseqüent, les deportacions de familiars, els expedients del tribunal de responsabilitats polítiques amb multes econòmiques, els expedients de depuració de funcionaris locals, els soldats republicans empresonats a l'espera dels informes de les noves autoritats, tres veïns que foren a parar als camps de concentració nazis... Són exemples de la llarga ombra de la repressió, que si bé se'ns fa difícil quantificar, sí que cada cop tenim més dades per valorar i prendre consciència del seu important abast.

El front de guerra s'havia estabilitzat al riu Segre. Lleida va quedar en primera línia de foc. Vilanova d'Alpicat es convertí, aleshores, en un poble de la immediata rereguarda. Les conseqüències foren diverses, potser la més visible fou que el nostre cementiri es convertí en el de referència de Lleida (per a més informació sobre el tema podeu consultar la pàgina web *Morts de la guerra civil al cementiri d'Alpicat*, a l'espai web www.alpicat.cat/historiaguerracivil, o l'article publicat en el número 25 d'aquesta mateixa revista).

L'antic cementiri d'Alpicat simbolitza tota la tragèdia de la guerra i seria oportú senyalitzar aquest indret amb una placa commemorativa per rememorar les víctimes i recuperar la memòria històrica que, a vegades, tant ens fa falta.

Fabià Corretgé Blasi

En el día de hoy, el Cuerpo de Ejército Marroquí ha ocupado primero el Castillo de Lérida, la estación y la parte de la población, y posteriormente toda ella, quedando solamente pequeños núcleos de resistencia que se están reduciendo rápidamente. También se han ocupado los pueblos de Villanova de Alpicat, Torrefarrera y Torreserena. Es importantísimo el material capturado y los centenares de prisioneros. En nuestra izquierda se han rebasado por la carretera de Beca a Broto, rebasando el pueblo de Beca y encontrando numerosas voladuras, entre ellas la del túnel de Beca. Más al Sur se ha ocupado Baella, Alcampell y altura de Sagunto, Estopitán, Nueña, partit, Aguilar, Roselló, Vilanova de Segria, Soravent de Lérida, habiendo tenido que vencer alguna resistencia. Las columnas legionarias, una vez rota la resistencia enemiga, han ocupado los pasos de la tierra al Oeste de París, siguiendo hacia dicho pueblo y haciendo prisioneros los soldados de una brigada internacionalista, los cuales se cogieron por estar...

Portada d'un diari falangista de Saragossa on transcriuen el parte de Guerra d'aquell 3 d'abril i on es narra l'ocupació de Lleida per part de les tropes rebels

El món del gravat

Parlem amb Benet Rossell Sanuy

Neixes a Àger (Lleida) l'any 1937.

Estudies ciències econòmiques, dret, sociologia, teatre, cinema i ciències religioses. Ets un artista interdisciplinari i investigador, amb un llenguatge original basat en micrografies, que són ideogrames i pictogrames originals on intervenen la cal·ligrafia, la pintura i l'escriptura.

Diu Carlota Caulfield: "La pictografia és una pràctica creativa en què conflueixen la cal·ligrafia, la pintura i l'escriptura: un repertori infinit de signes, gestos, temes, formes antropomòrfiques, zoomòrfiques".

Vinculat amb l'art conceptual a París, i amb els moviments d'avantguarda a Nova York. Has col·laborat amb escriptors com Alaió, Brossa, Butor, Clapés, Coover, Maristany, Masoliver, Mor, Sarduy, Veillon...

Tens obra en col·leccions permanents a: la Biblioteca Nacional de Madrid, el Museu d'Art Modern de Bogotà, el Museu d'Art Contemporani de São Paulo, la Bibliothèque Nationale de París, Colección Films, el Centre Nacional d'Art i de Cultura Georges Pompidou de París, la Fundación Tous de Pedro de Barcelona, la University of Texas Galveston, el Musée d'Art Moderne Céret, el Museu Morera de Lleida i la Colección Anthology Film Archives de Nova York.

Tens gran quantitat de premis i guardons dels quals podem destacar la medalla Morera 1986 i el Premio Nacional de Grabado.

- Com et vas interessar pel món del gravat?

El gravat és sempre una obra original, encara que se'n puguin estampar vint, cinquanta o més exemplars a partir d'una mateixa planxa. Hem de parlar d'obra gravada original perquè la intervenció de procediments d'estampació artístics i artesanals fa que cada exemplar sigui únic.

- Has tingut ocasió d'aprendre amb experts en gravat, o del món de l'art en general? Com va ser l'experiència?

Vaig començar a fer els primers gravats a París a les primeries dels anys setanta i fins ara no he parat. He treballat en molts tallers i he après del que he vist. No hi ha més secrets en el meu cas. He fet estudis diversos en la meua formació inicial, en parlaré més endavant, i això ha donat una mena d'artista polivalent, polièdric i coral que prové essencialment de la seva pràctica creativa.

- Com penses que influeix en la teua obra tota aquesta formació inicial: econòmiques, dret, sociologia, teatre, cinema documental i ciències religioses?

La meua formació inicial no té res a veure amb tot el que he fet després com a artista. Primer vaig estudiar a Barcelona dret i uns cursos d'econòmiques, sociologia a Madrid, i tot plegat per allò d'anar seguint les passes dels amics de l'institut, perquè jo no tenia gaire clar el que volia fer. Un cop a París, vaig estudiar teatre, cinema i ciències religioses, és a dir, esoterisme cristià, i aquests sí que van ser temes que vaig escollir. Però sempre m'havia interessat per l'art, per les arts plàstiques i també pel teatre, la poesia, el cinema... Des de petit he escrit i dibuixat i a poc a poc em vaig trobar fent d'artista. Ha estat més una tendència que una voluntat, però aquesta tendència és la que ha conformat la meua vida. Tot el que he estudiat m'ha servit, perquè forma part del que sé i del que sóc. En l'art tot serveix, perquè l'art forma part de la vida i res no li és aliè: Art i Vida, Art i Societat, aquesta és la qüestió, i sempre a contracor!

- Què ens en dius de l'art conceptual amb què vares estar vinculat als anys seixanta? Tot i que no ets d'etiquetes, com el defineixes aquest art conceptual? I del que fas ara com en diries?

Les pràctiques conceptuals que aparegueren a Catalunya a meitat dels anys setanta van irrompre aportant idees, actituds i noves maneres de treballar per a renovar la manera d'entendre l'art. El procés, la idea i el concepte